

การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
A Study Of Operation Following Of Buddhist Oriented Schools
in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ราตรี รัตนโสภา^๑ สีน งามประโคน^๒ ระวิง เรืองสังข์^๓

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เสนอแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๑๘๑ คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๔๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินงานจริง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา และขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ส่วนการดำเนินงานที่คาดหวัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน ทุกขั้นตอนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา และขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

๒. ความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นได้ดังนี้ ขั้นเตรียมการ ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ และขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

๓. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒๗ แนวทาง เช่น แนวทางการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ประสบความสำเร็จ ควรมีการจัดประชุมวางแผนก่อนไปศึกษาดูงาน และภายหลังการศึกษาดูงาน จัดให้มีการประชุมสรุปองค์ความรู้และนำไปใช้จริงอย่างเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

คำสำคัญ : โรงเรียนวิถีพุทธ, การประเมินความต้องการจำเป็น, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

^๑สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the operation status of Buddhist based schools in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2) to study the operation requirement of Buddhist based schools in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 3) to propose a guideline of the operation of Buddhist based schools in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The mixed research methods were used in the study. The quantitative data were collected from 181 administrators of Buddhist based schools through questionnaires and then analyzed by mean and standard deviation. The qualitative data were collected from in-depth interviews with 40 experts and analyzed by content analysis.

The results of the study found that:

1. The operation status of Buddhist based schools in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province was at the high level in general. In details of the process, condition and factor operation was at the high level, followed by condition and factor operation process, personnel development based on the Threefold Training, and intimate monitor and support respectively. The expected work operation was at the high level in total and in aspect. The highest level was on condition and factor operation process, followed by personnel development based on the Threefold Training, and continuous improvement and development.

2. The administrators of Buddhist based schools in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province required the school operation in every process starting from preparation, followed by evaluation, operation distribution, and improvement and development.

3. The guideline in the operation of Buddhist based schools in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province consists of 27 factors. The main factors are to facilitate teachers and staff to visit distinguished schools in the field, to set a plan for each field trip, to evaluate the plan after the field trip, and to analyze the body of knowledge and adjust to the school contexts appropriately.

Keywords : Buddhist Based School, Necessity Assessment, Operation guideline of Buddhist Based Schools

บทนำ

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา หรือการจัดระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงของชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้ในการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขาที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำรงชีวิตที่ตั้งงามสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุขและ ปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยกคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรที่สำคัญ ที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม

ที่มาของโรงเรียนวิถีพุทธมาจากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดประชุมเรื่อง หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ซึ่งได้ข้อสรุปประการหนึ่งว่า ให้มีโรงเรียนสอนเน้นพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับโรงเรียนที่สอนเน้นภาษาอังกฤษ โรงเรียนเหล่านี้เสมือนโรงเรียนปกติทั่วไปแต่สอนเน้นพระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถ

นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ปฏิบัติในชีวิตจริง นายกรัฐมนตรีให้นโยบายว่า ในปีการศึกษา ๒๕๔๖ ให้มีโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนา เป็นการนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียน ต่อมากระทรวงศึกษาธิการเรียกโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” ซึ่งหมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการและในปีการศึกษา ๒๕๔๖ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ได้พัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ ๕ ลักษณะ โรงเรียนวิถีพุทธเป็นรูปแบบใหม่ ๑ ใน ๕ ลักษณะที่กำหนดให้มีขึ้นในโรงเรียนปกติ และได้เปิดรับสมัครโรงเรียนนำร่องเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในเบื้องต้นมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ รุ่นที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ จำนวน ๘๙ โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๘: ๙-๑๓)

การดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ – ๒๕๕๙ มีโรงเรียนที่สนใจและสมัครเข้าร่วมดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากข้อมูล ณ กันยายน ๒๕๕๙ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวน ๓๐,๗๓๕ โรงเรียน เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวนมากถึง ๒๒,๘๒๐ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๒๔ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๙: [ออนไลน์]) ในการทำงานโรงเรียนวิถีพุทธมีการพัฒนาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มีการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจำแนกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้ ระดับ ๑ โรงเรียนวิถีพุทธ ระดับ ๒ โรงเรียนเรียนวิถีพุทธ

ชั้นนำ และระดับ ๓ โรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทาน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาตามตัวชี้วัด และเนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธมีจำนวนมาก อีกทั้งมีอยู่ทั่วทุกจังหวัด และโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งในจังหวัดต่าง ๆ ล้วนมีการบริหารงานที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรม โรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าวจึงยังคงมีปัญหาในการดำเนินงาน ขาดกระบวนการพัฒนาและติดตามอย่างจริงจัง เนื่องด้วยขาดการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และนโยบายจากผู้บริหาร (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๐ : ๑๕)

ดังนั้น เพื่อให้ทราบปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าวข้างต้นให้ชัดเจน จึงเห็นควรศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ๖ ขั้นตอน โดยปรับประยุกต์ขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งปรับประยุกต์ให้ครอบคลุมการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ๑) ชั้นเตรียมการ ๒) ชั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ซึ่งมี ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านจัดกายภาพ (๒) ด้านจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต (๓) ด้านจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน และ (๔) ด้านจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ๓) ชั้นพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ๔) ชั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ๕) ชั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ ๖) ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ โดยเลือกศึกษาการดำเนินงานดังกล่าวกับผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธเพียง ๑ จังหวัด ทั้งสภาพการดำเนินงานจริงและสภาพการดำเนินงานที่คาดหวัง เพื่อให้ทราบความต้องการจำเป็นในการดำเนินงาน และเสนอแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำการศึกษาและพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธมาโดยตลอดตั้งแต่ปีที่เริ่มต้นโครงการถึงปัจจุบัน และเป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มปัญหาสังคมรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ปัญหาคุณแม่ไว้อาชญากรรม และมีประชากรแฝง มาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือประกอบอาชีพ อื่นๆ (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, ๒๕๕๙ :[ออนไลน์]) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านกายภาพและสังคมต่อประชากร และย่อมส่งผลกระทบต่อประชากรในวัยเรียนด้วย ประกอบกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีโรงเรียนที่มีการบริหารงานตามแนวการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวนมากถึง ๓๒๓ โรงเรียน หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๐.๔๗ ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด แต่ยังคงขาดข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่เพียงพอเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า โรงเรียนวิถีพุทธที่มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และประสบความสำเร็จในการดำเนินงานจะส่งผลดีต่อคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพของการบริหารงานทั้งระบบ ตลอดจนส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมด้วย ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียน ที่เรียกว่า บวร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒ เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓ เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๘๑ คน ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยใช้ตารางของ Krecie & Morgan ในการประมาณค่าสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง ที่เชื่อมั่นได้อย่างน้อย ๙๕ % เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale จำนวน ๖๓ ข้อ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น ๐.๙๖๓ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑ และเขต ๒ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓ (พระนครศรีอยุธยา) และผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมแจ้งขอความอนุเคราะห์ให้ส่งคืนแบบสอบถามที่ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธตามกำหนดเวลา และผู้วิจัยประสานงานขอรับแบบสอบถามคืนจากศึกษานิเทศก์ฯ ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต ๓ (พระนครศรีอยุธยา) ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองที่โรงเรียน ทั้งนี้ได้พบปัญหาในการรับคืนแบบสอบถามไม่ครบตามจำนวนที่กำหนด จึงได้ประสานงานติดต่อขอรับแบบสอบถามในภายหลังจนกระทั่งได้ครบ และนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

เมื่อพบว่าแบบสอบถามชุดใดไม่สมบูรณ์ จึงได้ขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมทางโทรศัพท์เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ครบถ้วนตามจำนวนที่สุ่มกลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานข้อมูลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทั้งสภาพการดำเนินงานจริงและการดำเนินงานที่คาดหวัง แปลความหมายค่าเฉลี่ยของคำตอบโดยภาพรวม รายชั้นตอน/รายด้าน และรายข้อตามกำหนดตามเกณฑ์ ๕ ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) รายชั้นตอน และรายข้อ ๓ ลำดับแรก

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำผลการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นรายข้อ ๓ ลำดับแรก มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างตามประเด็นความต้องการจำเป็น ๓ ลำดับแรก ในแต่ละชั้นตอนของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ๖ ชั้นตอน ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา ใช้เป็นเครื่องมือการวิจัยในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ วิทยากรและผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ และเข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนานวัตกรรมการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๖ - ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๔๐ รูป/คน และนำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อเสนอแนะทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยหา

ค่าความถี่และค่าร้อยละของแนวทางการดำเนินงานตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ

สรุปผลการวิจัย

๑. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพการดำเนินงานจริง ภาพรวมและขั้นตอนการดำเนินงานและองค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก ขั้นตอนอื่นนอกนั้น อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพการดำเนินงานที่คาดหวัง ภาพรวมและทุกขั้นตอนอยู่ในระดับมาก

สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก การดำเนินงานจริงมีเพียงขั้นจัดสภาพและองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง แต่การดำเนินงานที่คาดหวังอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและทุกขั้นตอน ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทุกขั้นตอน โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้ ขั้นเตรียมการ ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ ชั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ชั้น

ดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา และขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกายภาพ ด้านจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์และด้านจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ทั้งนี้ในแต่ละขั้นตอน/ด้าน ได้จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใน ๓ ลำดับแรก นำไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นใน ๓ ลำดับแรก ได้แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๒๗ แนวทางล้วนเป็นแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นได้

๒ ความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทุกขั้นตอน โดยเรียงลำดับดังภาพต่อไปนี้

๑ ขั้นเตรียมการ

- ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๑
มีการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องได้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ประสบความสำเร็จ
- ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๒
มีการประชุมชี้แจง/สัมมนาผู้มีส่วนสนับสนุนและเกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจทิศทางการสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน
- ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๓
มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้รับทราบแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

๒
ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผล
การดำเนินการ

- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๑**
มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในรูปแบบต่าง ๆ อาทิวารสาร บทความ เว็บไซต์
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๒**
มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธที่เหมาะสม
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๓**
มีการสรุปและรายงานผลกา ดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและต้นสังกัดได้รับทราบ

๓
ขั้นปรับปรุงและพัฒนา
ต่อเนื่อง

- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๑**
มีการทบทวนหลังการปฏิบัติงานหรือ AAR (After Action Review) ในแต่ละกิจกรรมที่ดำเนินงานเพื่อเป็นการทบทวนวิธีการทำงานทั้งด้านความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๒**
มีการประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวางแผนปรับปรุงพัฒนางานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธสู่อัตลักษณ์ ๒๙ ประการ หรือพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำหรือพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๓**
มีการส่งเสริมให้ครูนำอิทธิบาท ๔ และอุปปัญชาตรธรรม ๒ มาใช้ในการดำเนินการสนับสนุนปรับปรุงพัฒนางานให้เป็นไปอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

๔
ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

- **ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๑**
มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน
- **ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๒**
มีแผนและปฏิทินการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ
- **ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๓**
มีการนิเทศแบบกัลยาณมิตรในการติดตามผลการพัฒนาครูและนักเรียนอย่างเป็นระบบ

๕

ขั้นพัฒนาบุคลากรตามระบบ
ไตรสิกขา

- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๑**
มีการบริหารจัดการเจริญปัญญาก่อนการประชุมครูทุกครั้ง
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๒**
มีการสนับสนุนให้ครูเรียนรู้และสอรรถศึกษาตรีเป็น
อย่างน้อย
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๓**
มีการจัดให้ครูเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๖

ขั้นดำเนินการจัดสภาพและ
องค์ประกอบ
๖.๑ ด้านหลักสูตรและการเรียน
การสอน

- **ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๑**
มีการสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านโครงงานคุณธรรม
อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง และกิจกรรมจิตอาสาอย่าง
น้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง **ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๒**
มีการจัดให้ครูและนักเรียนบริหารจัดการเจริญปัญญาร่วมกัน
ก่อนนักเรียนเข้าเรียนเช้า - ป้ายทุกวัน
- **ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๓**
มีแผนการสอน/แผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการวิถีพุทธ
ทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยเน้น
ให้นักเรียนได้ความรู้หลักธรรมที่เป็นความรู้ (K) มีศรัทธา
เห็นคุณค่าแท้ของสิ่งที่เรียน (A) และได้ฝึกปฏิบัติจริงตาม
หลักธรรม (P)

๖

ขั้นดำเนินการจัดสภาพและ
องค์ประกอบ ๖.๒ ด้านกายภาพ

- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๑**
มีห้องพระพุทธศาสนา/ลานธรรมให้ศึกษาพุทธธรรมและ
บริหารจัดการเจริญปัญญา
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๒**
มีป้ายนิเทศ/ป้ายคุณธรรม/มีพุทธศาสนสุภาษิต/วาจา
ธรรม/พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน
- **ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๓**
มีการจัดอาคารสถานที่สภาพแวดล้อมและตกแต่งบริเวณ
โรงเรียนให้เป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ ร่มรื่น ปลอดภัย

<p style="text-align: center;">๖</p> <p style="text-align: center;">ขั้นตอนการ จัดสภาพและ องค์ประกอบ ๖.๓ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๑ มีกิจกรรมใฝ่รู้ ผู้สั่งยาก • ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๒ มีกิจกรรมส่งเสริมความสามารถนักเรียนในการนำความรู้ ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องและเหมาะสมโดยให้ฝึกปฏิบัติจริง • ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๓ มีกิจกรรมโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ ที่ความดี
<p style="text-align: center;">๖</p> <p style="text-align: center;">ขั้นตอนการ จัดสภาพและ องค์ประกอบ ๖.๔ ด้านจัดกิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๑ มีกิจกรรมฝึก”การดูเป็น ฟังเป็น” ในการดูโทรทัศน์ ใช้โทรศัพท์ ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ฯลฯ เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้ เพิ่มพูนปัญญา • ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๒ มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน และฝึกการรับประทานอาหาร “ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ” • ความต้องการจำเป็นลำดับที่ ๓ มีกิจกรรมประจำวันพระ ได้แก่ ใส่เสื้อสีขาวทุกคน สวดมนต์แปล ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัต เป็นต้น

๓. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความต้องการจำเป็น ๓ ลำดับแรกของแต่ละขั้นตอนในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ รวม ๒๗ แนวทาง ล้วนเป็นประสบการณ์ความสำเร็จของผู้ทรงคุณวุฒิ จึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ และมีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังเช่น

แนวทางขั้นเตรียมการตามความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๑ ควรสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถี

พุทธที่ประสบความสำเร็จ โดยจัดประชุมวางแผนการศึกษาดูงาน เตรียมข้อมูลที่จะไปศึกษาดูงาน ศึกษาและเลือกสถานที่ศึกษาดูงาน ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนที่จะศึกษาดูงาน ประชุมคณะครูและผู้เกี่ยวข้องที่จะไปศึกษาดูงาน แจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์การไปศึกษาดูงาน และสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับ ให้ความรู้ครูในการศึกษาดูงานที่ถูกต้อง และร่วมกันกำหนดเป้าหมายการศึกษาดูงาน วางแผนแบ่งงานรับผิดชอบ สร้างข้อตกลงและนัดหมายการศึกษาดูงาน และพาครูไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ประสบความสำเร็จ ครูที่ไป

ศึกษาดูงาน บ้านทีก จดจำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูของโรงเรียนที่ไปศึกษาดูงานในประเด็นที่ได้รับมอบหมาย ภายหลังจากศึกษาดูงาน จัดให้มีการประชุมเพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้การนำสิ่งที่ได้จากการศึกษาดูงานมาพัฒนาต่อยอด และนำมาเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ได้จริงในโรงเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนของตน ตลอดจนระดมความคิดเห็นที่จะนำมาพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จ

แนวทางขั้นเตรียมการตามความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๒ ควรจัดประชุมสัมมนาผู้มีส่วนสนับสนุนและเกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจแนวทางการพัฒนา/ทิศทางความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน โดยจัดการประชุมคณะกรรมการและคณะครูวางแผนจัดประชุมสัมมนา มีคำสั่งมอบหมายให้คณะครูดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน มีการจัดบุคลากรอย่างเหมาะสม จัดเตรียมการจัดประชุมสัมมนา คัดเลือกหัวข้อเรื่องเนื้อหาการประชุมสัมมนา จัดทำกำหนดการประชุมสัมมนานัดหมายเชิญผู้เกี่ยวข้องเข้าประชุมสัมมนาโดยประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เชิญวิทยากรจัดเตรียมความพร้อมสถานที่ สื่อ เอกสาร ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประชุมสัมมนา ศึกษาความรู้สิ่งที่จะชี้แจงให้เข้าใจ เตรียมแนวทางการจัดกิจกรรมนำเสนอเป้าหมาย เตรียมจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดผู้เกี่ยวข้องให้ข้อมูล/ตอบคำถาม/เชิญชวนผู้เข้าประชุมสัมมนา และจัดประชุมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ชุมชน เจ้าอาวาส/พระภิกษุของวัดในชุมชน และชี้แจงสภาพปัญหา และแจ้งวัตถุประสงค์ของการประชุมสัมมนา เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันเกี่ยวกับการดำเนินโครงการวิถีพุทธของโรงเรียน และเพื่อระดมความคิดเห็นข้อเสนอแนะทิศทาง

ความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจากผู้เข้าประชุมสัมมนา โดยจัดกิจกรรมการประชุมกลุ่มใหญ่ร่วมกัน เชิญวิทยากรบรรยายให้ความรู้เรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ สร้างความเข้าใจการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้ตรงกัน แจกเอกสารประกอบการบรรยาย ให้ชมวิดีโอทัศน์โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ชวนคุย ขอให้ร่วมแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นหาแนวทางพัฒนาร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เสนอผลต่อที่ประชุมใหญ่ สรุปองค์ความรู้ นำเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ และมีการประเมินผลการจัดประชุมสัมมนา

แนวทางขั้นเตรียมการตามความต้องการจำเป็น ลำดับที่ ๓ ควรจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้รับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ โดยจัดการประชุมวางแผนเตรียมการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มอบหมายผู้รับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน กำหนดวัน เวลา สถานที่ประชุม จัดทำวาระการประชุม หนังสือเชิญคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าประชุม เชิญวิทยากรให้ความรู้ต่อที่ประชุม จัดเตรียมสื่อและเอกสารที่ใช้ในการประชุม และในการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้รับทราบแนวทางการดำเนินงานการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ นั้น อาจให้รับทราบเรื่องอื่นๆ ด้วย อาทิ ผลการดำเนินงานและกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และกระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น ในการประชุม มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ให้ชมวิดีโอทัศน์โรงเรียนวิถีพุทธที่ประสบความสำเร็จ และขอให้ที่ประชุมให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มเติม ตลอดจนขอให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมสนับสนุน

การดำเนินการด้วย มีการสรุปผลการประชุม/องค์ความรู้ที่ได้จากการประชุม จัดทำรายงานการประชุม พร้อมทั้งมีการนำผลการประชุมแจ้งให้คณะครูทราบและนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเด็นการดำเนินงานจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบเช่นเดียวกับผลงานวิจัยเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี (วุฒิชัย วีระวัฒน์ , ๒๕๔๙ : ๖๒ - ๖๔) ส่วนขั้นตอนที่ดำเนินงานมากที่สุดคือขั้นตอนการการจัดสภาพและองค์ประกอบ อยู่ในระดับมาก ส่วนขั้นตอนการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการดำเนินงานน้อยที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ - ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี (สาส์น ท้าเหล็ก , ๒๕๔๙) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทุกขั้นตอน และเมื่อเรียงลำดับขั้นตอนตามความต้องการจำเป็น พร้อมทั้งจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ๓ ลำดับแรกของแต่ละขั้นตอน จึงทำให้พบข้อมูลสำคัญว่าขั้นตอนที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดเป็นลำดับ ๑ คือขั้นเตรียมการ และเนื่องจากความต้องการจำเป็น เป็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่มุ่งหวังหรือสิ่งที่ต้องการ กับสิ่งที่ป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นนี้จะบอกสภาพปัญหาที่มีอยู่ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีปัญหามากที่สุดที่ขั้นเตรียมการ สอดคล้องกับผลงานวิจัย

เรื่องการศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงที่ ๑ - ๒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี (สาส์น ท้าเหล็ก, ๒๕๔๙) และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร (วิไล วิทย์ประเสริฐกุล, ๒๕๔๙) และประเด็นสำคัญที่พบจากการวิจัยครั้งนี้คือข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นใน ๓ ลำดับแรกของทุกขั้นตอนในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ รวม ๒๗ แนวทาง ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๔๐ รูป/คน ล้วนเป็นประสบการณ์ที่ทำแล้วได้ผลสำเร็จ จึงเป็นแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ เพราะเป็นกระบวนการทำงานที่ดี เริ่มจากมีการวางแผนการทำงาน ยึดหลักการมีส่วนร่วม มีการจัดการให้บุคลากรมีความรู้ที่ชัดเจนในเรื่องที่ดำเนินการ มีการมอบหมายงานให้บุคลากรดำเนินการอย่างเหมาะสม มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธ และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งมีการนำผลการประเมินไปใช้ในการดำเนินการปรับปรุง/พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ด้วยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการออกแบบงานวิจัยซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม มีการวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาสังเคราะห์ ทำให้ได้ข้อ

ความรู้ใหม่เป็นข้อเสนอแนะทางดำเนินงาน โรงเรียนวิถึพุทธที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ล้วนเป็นแนวทางที่มาจากประสบการณ์ความสำเร็จ ของผู้ทรงคุณวุฒิ และเป็นกระบวนการทำงานที่ดี จึงควรที่จะนำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธหรืองานอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จ และมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ผู้บริหารโรงเรียนวิถึพุทธของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ ควรนำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ ที่

สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นที่ได้จากผลงานวิจัยนี้ ไปพิจารณาดำเนินการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธให้สูงขึ้น โดยอาจเริ่มด้วยการศึกษาสภาพการดำเนินงานจริง การดำเนินงานที่คาดหวัง ความต้องการจำเป็น และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยใช้วิธีการและเครื่องมือการวิจัยเช่นเดียวกับการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธสำเร็จอย่างดีเพราะตรงตามสภาพที่แท้จริงของโรงเรียนตน

บรรณานุกรม

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. ศูนย์พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://ecocenter.diw.go.th/th/> [๕ มิถุนายน ๒๕๕๙].
- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๘). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๕๘.
- วิไล วิทย์ประเสริฐกุล. (๒๕๕๙). **การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิชัย วีระวัฒน์. (๒๕๕๙). **การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- สาตี ท่าเหล็ก. (๒๕๕๙). **การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ - ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สำนักกรรมาธิการ ๓ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๓ ก.ค. ๖๐). รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “การจัดการศึกษาวิถีพุทธเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ให้สร้างคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามถนัดของตนและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”, ๒๕๖๐.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **โรงเรียนวิถีพุทธ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.vitheeбудdha.com/main.php> [๕ มิถุนายน ๒๕๕๙].